

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-350-32>

УДК 339.732

JEL classification: F33, F34

ХАДЖИНОВ Ілля

Донецький національний університет імені Василя Стуса

<https://orcid.org/0000-0003-3909-3171>

e-mail: i.khadzhynov@donnu.edu.ua

ТРЕТЯК Олександр

Донецький національний університет імені Василя Стуса

<https://orcid.org/0009-0005-8784-7195>

e-mail: o.tretiak@donnu.edu.ua

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано сучасні тенденції залучення міжнародних фінансових ресурсів для національного розвитку. Визначено, що в умовах глобальної невизначеності кредитування є важливим стратегічним інструментом забезпечення потреб держави. Досліджено циклічну природу фінансування з боку МВФ та Групи Світового банку, яка проявляється у зростанні обсягів підтримки під час кризових шоків. Проведено аналіз структурної концентрації кредитного портфеля МВФ, за результатами якого встановлено, що Україна посідає друге місце у світі за обсягом зобов'язань. Виявлено, що синхронізоване посилення монетарної політики провідних центральних банків призвело до значного подорожчання вартості запозичень через зростання ставки СПЗ. Обґрунтовано ризики ефекту «відсоткових ножиць» для національної економіки.

Ключові слова: міжнародні фінансові ресурси, МВФ, Світовий банк, монетарна політика.

KHADZHYNOV Illia, TRETIAK Oleksander

Vasyl' Stus Donetsk National University

MODERN TRENDS IN ATTRACTING INTERNATIONAL FINANCIAL RESOURCES FOR NATIONAL DEVELOPMENT

The article provides a comprehensive analysis of modern trends in attracting financial resources from global financial institutions for national development. It is substantiated that under conditions of increasing global economic and geopolitical uncertainty, the attraction of international funds is transforming from a mechanism for covering short-term liquidity gaps into a strategic instrument for ensuring national resilience. The study relies on an integrative paradigm that considers financial flows in connection with the institutional capacity of the state and long-term development goals.

The research investigates the counter-cyclical nature of financing from the International Monetary Fund and the World Bank Group over the last three decades. Three distinct waves of global official lending are identified: the response to the 2008 financial crisis, the pandemic relief efforts, and the current stage focused on financing resilience. It is proven that during crisis shocks, when private capital leaves emerging markets, the role of the official sector as a lender of last resort increases significantly.

Special attention is paid to the analysis of the structural concentration of the IMF loan portfolio. The study reveals a high concentration of obligations among a narrow group of borrowers, with Ukraine ranking second in the world in terms of debt volume. This status demonstrates the deep integration of the national financial system into the global security architecture but simultaneously creates a critical burden on the state budget due to the surcharges policy.

The article analyzes the impact of the synchronized tightening of monetary policies by leading central banks on the cost of borrowing. It is established that the sharp rise in the SDR interest rate has led to a significant increase in the cost of servicing sovereign debt. The author substantiates the risks of the "interest rate scissors" effect, where the borrowing country imports the high cost of capital from developed economies. The study concludes that the rising cost of resources threatens to turn financial aid into a debt burden, necessitating the development of new strategies for debt management and restructuring in the current monetary environment.

Keywords: international financial resources; IMF; World Bank; monetary policy.

Стаття надійшла до редакції / Received 22.12.2025

Прийнята до друку / Accepted 14.01.2026

Опубліковано / Published 29.01.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Хаджинов Ілля, Третяк Олександр

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах посилення глобальної економічної та геополітичної невизначеності, залучення міжнародних фінансових ресурсів перестає бути виключно механізмом подолання короткострокових розривів ліквідності й трансформується у стратегічний інструмент забезпечення національного розвитку. Вартість капіталу характеризує межу, при якій фінансова допомога може перетворитися на борговий тягар, що підкреслює актуальність та важливість дослідження умов співпраці з глобальними фінансовими інститутами в контексті фінансової безпеки держави.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням співпраці з міжнародними фінансовими організаціями присвячено праці багатьох вітчизняних та закордонних вчених. Серед них варто відзначити праці таких вчених як І. Уханова, М. Заєць [1], І. Новак [2], С. Попель [3], К. Захожай, А. Славкова [4], С. Сіденко, М.Кульбіда [5] та ін.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРИШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Кількісна оцінка обсягів залучених ресурсів не дозволяє в повному обсязі визначити їхній вплив на національний розвиток. Важливого значення набуває аналіз вартості кредитування та умов, що формуються під впливом глобальних монетарних чинників

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз сучасних тенденцій залучення міжнародних фінансових ресурсів для національного розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Системна трансформація архітектури глобальної фінансової безпеки потребує переосмислення механізмів взаємодії між позичальниками та міжнародними кредиторами в контексті оцінки можливості залученості фінансових ресурсів для національного розвитку. Першим етапом дослідження є аналіз довгострокової динаміки обсягів фінансування з боку провідних глобальних фінансових інститутів – Міжнародного валютного фонду та групи Світового банку. Аналіз надання фінансових ресурсів МВФ за 1990–2024 рр. свідчить про яскраво виражену контрциклічність. У періоди стабільного економічного зростання потреба держав в ресурсах глобальних фінансових інститутів природньо знижувалася, оскільки країни з ринками, що формуються, мали доступ до дешевшого приватного капіталу. Однак, у період кризових шоків, в умовах виходу приватних інвесторів з ризикових активів, роль офіційного сектору різко зростала (рис. 1, 2).

Аналіз даних, представлених на рисунку 1, дозволяє виділити три хвилі розвитку глобального офіційного кредитування, кожна з яких мала свою специфіку.

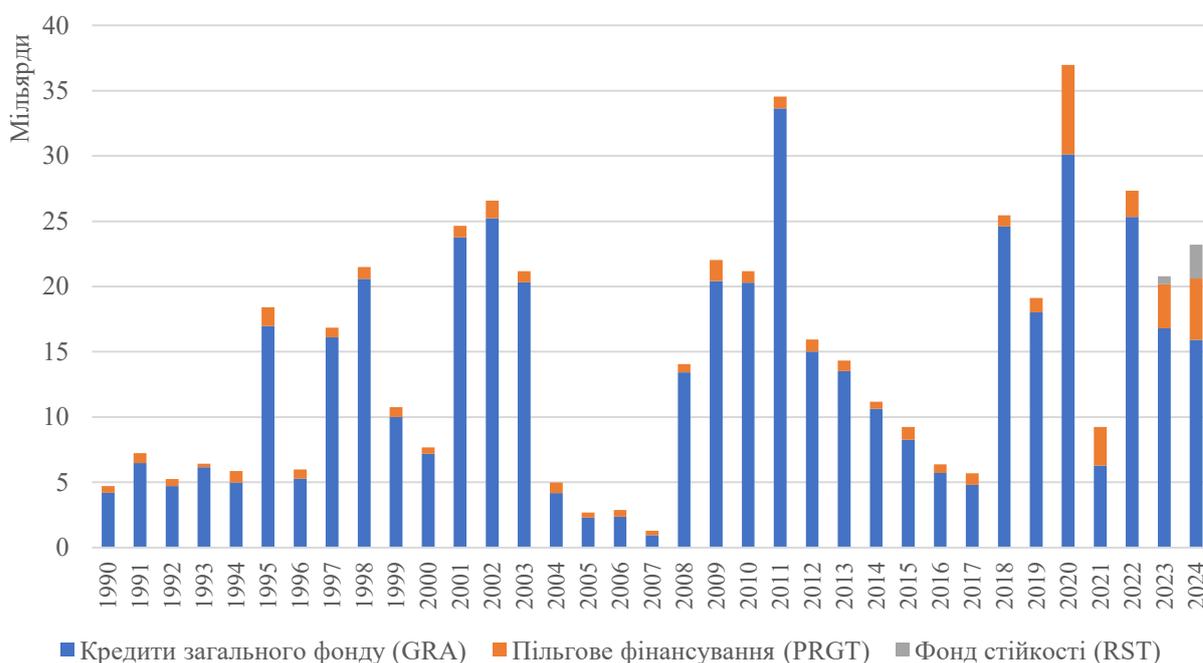

Рис.1. Динаміка надання фінансових ресурсів МВФ у розрізі інструментів у 1990–2024 рр., млрд СПЗ
Джерело: побудовано автором за даними [6]

Перша хвиля пов'язана зі світовою фінансовою кризою, коли обсяг кредитування через механізм GRA сягнув піку в 33,6 млрд СПЗ.

Друга хвиля характеризувалася рекордним використанням пільгових ресурсів для подолання наслідків криз найбільш бідніших країн.

Третя, сучасна хвиля (з 2022 року), характеризується появою нового інструменту – фінансування стійкості, що свідчить про зміщення пріоритетів МВФ в бік довгострокових структурних викликів.

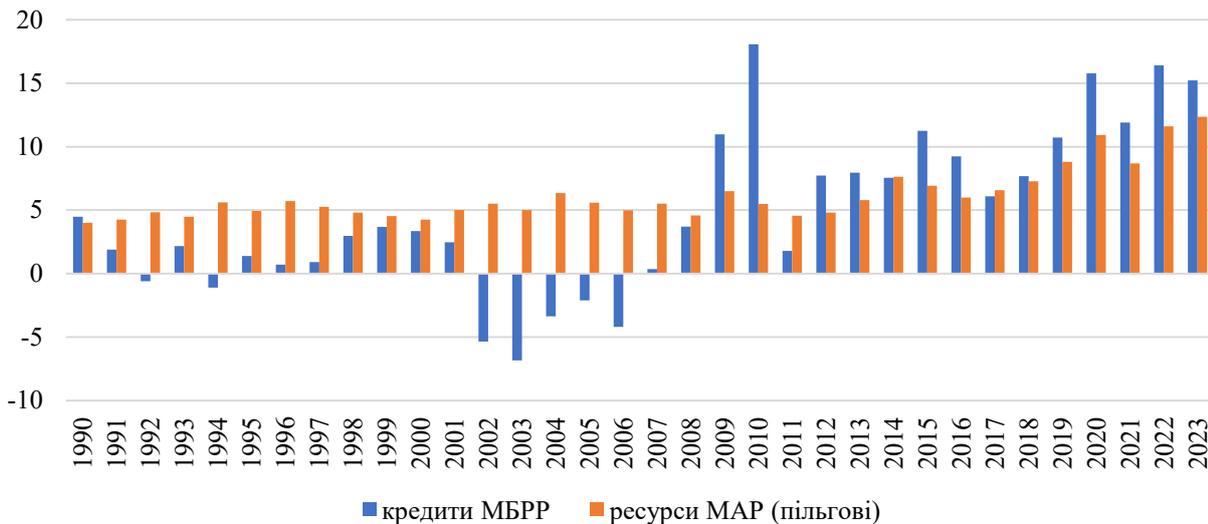

Рис. 2. Фінансування країн, що розвиваються, з боку інституцій Групи Світового банку (1990–2023 рр.), млрд дол. США
Джерело: побудовано автором за даними [7]

Аналогічна контрциклічна природа притаманна і діяльності Групи Світового банку, хоча її діяльність орієнтована на довгостроковий розвиток. Міжнародний банк реконструкції та розвитку виступає ключовим донором ліквідності саме в ті періоди, коли доступ до ринків капіталу для країн, що розвиваються, закривається (рис.2). Детальний аналіз чистих фінансових потоків, показує, що у докризовий період (2000–2007 рр.) країни, що розвиваються, часто повертали борги Світовому банку швидше, ніж залучали нові.

Проте, ситуація суттєво змінилася в період глобальних криз. Так, у 2009 році чисте фінансування від МБРР зросло до 17,8 млрд дол., компенсуючи відтік приватних інвестицій. Ще більш масштабною стала реакція на кризу 2020–2023 років, коли сукупні чисті потоки від МБРР та МАР сягнули історичних максимумів, що підтверджує надзвичайно важливу роль цих інституцій як стабілізаторів світової економіки.

Важливим етапом оцінювання рівня залучення міжнародних фінансових ресурсів є аналіз структурної концентрації портфельів, що дозволяє визначити реальне місце національних економік у глобальній системі розподілу ліквідності.

Слід відзначити, що наразі існує вузька група постійних позичальників, на яких припадає найбільша частка зобов'язань перед ГФІ. Якщо у попередні десятиліття допомога була відносно рівномірно диверсифікована, то станом на кінець 2024 року спостерігається концентрація кредитного портфеля МВФ (GRA).

На п'ять найбільших позичальників припадає 73,75 % усього кредитного портфеля Фонду, а на першу десятку – понад 84,45 % (табл. 1).

Таблиця 1

Структура кредитного портфеля МВФ за 10 найбільшими позичальниками, станом на 31.12.2024 р.

№	Країна-позичальник	Обсяг непогашеного боргу, млрд СПЗ	Частка у сукупному портфелі GRA, %
1	Аргентина	31,10	35,69
2	Україна	11,27	12,93
3	Єгипет	8,74	10,03
4	Еквадор	6,65	7,63
5	Пакистан	6,51	7,47
6	Ангола	2,90	3,33
7	Колумбія	1,88	2,15
8	Йорданія	1,54	1,77
9	Кенія	1,52	1,74
10	Кот-д'Івуар	1,49	1,71
	Усього	73,6	84,45

Джерело: складено та розраховано автором за [6]

Детальний аналіз даних, наведених у таблиці 1, дозволяє підкреслити зміну гео економічної ролі України в системі глобальної фінансової безпеки. Посідання країною другого місця у світі за обсягом зобов'язань перед МВФ підкреслює наявність глибокої інтеграції національної фінансової системи в архітектуру МВФ.

Така висока концентрація боргу свідчить, з одного боку, про те, що Україна набуває статусу системно важливого позичальника, що гарантує підвищену увагу донорів, а з іншого – створюється критичне навантаження на державний бюджет через механізм додаткових зборів.

Представлена географічна структура найбільших боржників, що охоплює країни Латинської Америки, Африки та Євразії, підтверджує, що дефіцит ресурсів для розвитку є глобальним структурним викликом, а не локальною проблемою окремих регіонів. Масштабне залучення кредитних ресурсів в умовах жорсткої монетарної політики провідних центральних банків підкреслює проблему їхньої вартості. Оскільки Україна входить до трійки найбільших дебіторів, вона змушена обслуговувати борг за ставками, що включають не тільки базову вартість запозичень, а й значні надбавки за перевищення квоти, що в сукупності вимагає аналізу ефективності таких запозичень. Кількісна оцінка обсягів залучених ресурсів не дозволяє визначити їхній вплив на національний розвиток. Оскільки Україна посіла друге місце у світі за обсягом боргу перед МВФ, важливого значення набуває вартість кредитування та умови. В умовах структурної трансформації глобального фінансового ринку, спричиненої переглядом монетарної політики провідних центральних банків (ФРС США, ЄЦБ), завершився тривалий цикл низьких відсоткових ставок (рис. 3).

Як показано на рис. 3, періоди 2011–2015 рр. та 2020–2021 рр. характеризувався досить низькою вартістю капіталу, що зробило обслуговування боргів фінансово необтяжливим для країн. Однак, починаючи з 2022 року, синхронізоване посилення монетарної політики призвело до стрімкого зростання вартості запозичень. Ставка СПЗ, яка є базою для розрахунку виплат за кредитами МВФ, зросла з до 4,1 % у станом на 31.12. 2023 р.

Для розуміння природи цього подорожчання доцільно проаналізувати структуру формування ставки СПЗ, яка є середньозваженою величиною кошика п'яти валют (табл. 2).

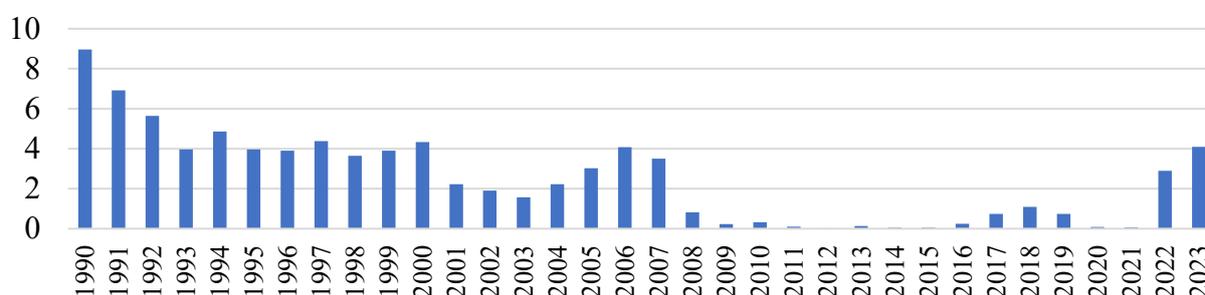

Рис. 3. Ставка за СПЗ станом на 31 грудня, %

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Таблиця 2

Структура формування процентної ставки за СПЗ (станом на грудень 2024 р.)

Валюта кошика	Валютна частка (А)	Обмінний курс до СПЗ (В)	Процентна ставка (С)	Внесок у ставку СПЗ (А × В × С)
Китайський юань	1.0993	0.104999	0.820500	0.0947
Євро	0.37379	0.799756	2.625749	0.7849
Японська єна	13.452	0.00485228	0.170000	0.0111
Фунт стерлінгів	0.080870	0.960819	4.730748	0.3676
Долар США	0.57813	0.766417	4.290000	1.9009
ВСЬОГО				3.1592

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Виходячи з даних, наведених у таблиці 2, варто відзначити, що значну частку вартості кредиту формує жорстка монетарна політика Федеральної резервної системи США та Європейського центрального банку. Оскільки Україна залучає кошти в період високих ставок у розвинених економіках, вона фактично імпортує вартість їхнього капіталу. Додаючи до розрахованої ставки маржу фонду та специфічні для великих позичальників додаткові збори, реальна вартість обслуговування значно зростає. Це призводить до того, що залучений ресурс витрачається не на інвестиції у розвиток, а на обслуговування раніше накопичених зобов'язань.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що роль глобальних фінансових інституцій є надзвичайно вагомою у періоди глобальних криз, коли вони виступають кредиторами останньої інстанції. Однак для України, яка стала другим за величиною позичальником МВФ, така співпраця несе як можливості стабілізації, так і значні ризики. Ключовим викликом є зростання вартості обслуговування боргу через глобальне підвищення відсоткових ставок. Зазначене призводить до ситуації, при якій залучені ресурси витрачаються не на національний розвиток, а на обслуговування раніше накопичених зобов'язань. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка механізмів оптимізації боргового навантаження та пошуку шляхів реструктуризації зобов'язань з урахуванням нових монетарних викликів.

Література

1. Уханова І., Заєць М. Трансформація системи глобальних фінансових організацій в контексті забезпечення міжнародної економічної безпеки національних економік. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 70. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-183>
2. Новак І.М. Міжнародні фінансові організації та їх значення у процесі розвитку економіки України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 11. С. 171-175. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/38.pdf>
3. Попель С. Міжнародні фінансові організації та Україна: стратегічні вектори співпраці. *Сталий розвиток економіки*. 2025. 2 (53). 206-212. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-28>.
4. Захожай К., Славкова А. Діяльність міжнародних фінансових організацій у контексті забезпечення макророзвитку стабільності держави. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 66.
5. Сіденко С., Кульбіда М. Міжнародні фінансові організації у процесах економічної модернізації країн. *Міжнародна економічна політика*. 2020. № 1-2 (32-33). С. 100-136.
6. IMF Financial Data Query Tool. URL: <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/query.aspx>
7. International Debt Statistics. World Bank Group. URL: <https://databank.worldbank.org/source/international-debt-statistics#>

References

1. Ukhanova, I. and Zaiets, M. (2024) Transformatsiia systemy hlobalnykh finansovykh orhanizatsii v konteksti zabezpechennia mizhnarodnoi ekonomichnoi bezpeky natsionalnykh ekonomik [Transformation of the system of global financial organizations in the context of ensuring international economic security of national economies]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 70, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-183>.
2. Novak, I. M. (2016) Mizhnarodni finansovi orhanizatsii ta yikh znachennia u protsesi rozvytku ekonomiky Ukrainy [International financial organizations and their importance in the process of development of Ukraine's economy]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 11, pp. 171–175, available at: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/38.pdf>.
3. Popel, S. (2025) Mizhnarodni finansovi orhanizatsii ta Ukraina: stratehichni vektory spivpratsi [International financial organizations and Ukraine: strategic vectors of cooperation]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 2 (53), pp. 206–212, available at: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-28>.
4. Zakhozhai, K. and Slavkova, A. (2024) Diiialnist mizhnarodnykh finansovykh orhanizatsii u konteksti zabezpechennia makrofinansovoi stabilnosti derzhavy [Activity of international financial organizations in the context of ensuring macro-financial stability of the state]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 66.
5. Sidenko, S. and Kulbida, M. (2020) Mizhnarodni finansovi orhanizatsii u protsesakh ekonomichnoi modernizatsii krain [International financial organizations in the processes of economic modernization of countries]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 1-2 (32-33), pp. 100–136.
6. International Monetary Fund (2024), IMF Financial Data Query Tool, available at: <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/query.aspx>.
7. World Bank Group (2024), International Debt Statistics, available at: <https://databank.worldbank.org/source/international-debt-statistics#>